

ska jämförelsen med samtida verk i Sverige och ute i Europa uteblir. För en läsare, som icke ur sitt eget vetande kan komplettera bilden, innebär detta utan tvivel en brist. Måhända är det Cederströms avsikt att i annat sammanhang giva denna slutliga sammanfattning och därigenom avrunda sitt verk på ett sätt, som gör varje ytterligare insats överflödig. Huru som helst sådant verket är mottar man det med tacksamhet och beundran för den vetenskapliga prestation det är, för den utredning av den svenska guldsmedskonstens ypperligaste produkter, som är dess främsta vinning.

C. A. N.

Helen Engelstad: Messeklær og Alterskrud. Kunstindustrimuseet i Oslo 1941.

Sedan de norska museernas tidigaste år har man där ägnat de gamla förnäma textilierna ett intresserat studium. Av norska textilier äro ju bildvävnaderna och åklädena från medeltid till fram mot vår egen tid de mest kända och oftast behandlade (Grosch, Dedekam, Kielland, Lexow, Midtun, Karin Mellbye). Men vid sidan av dessa har forskningsintresset tack vare utställningar främst i Kunstindustrimuseet i Oslo också begynt inrikta sig på norska broderier, hemslöjdsvävnader och ryor. Norsk kyrklig textil såg man första gången samlad på en utställning år 1919 på Norsk Folkemuseum. Om än materialet på denna utställning kunde förefalla mager, ifall det jämfördes med det motsvarande svenska, visade det sig likväl att det bland de bevarade norska paramenterna, speciellt från medeltiden, fanns intressanta arbeten, som voro betydelsefulla icke blott för kännedomen om de norska kyrkornas medeltida skrud utan också av värde för allmän textiltforskning. Med fru Engelstads bok om norsk mäss- och altarskrud har en sammanfattande publikation av materialet nu slutligen blivit utgiven.

Sin kunskap om den norska kyrkliga textilkonsten bygger Helen Engelstad främst på materialet från den nämnda utställningen på Folkemuseet, därjämte har hon undersökt avbildningar i måleri och skulptur, föreställande kyrkans män iklädda full ornat, och utnyttjat urkundernas uppgifter speciellt sådana som ingått i testamenten eller inventarieförteckningar. Efter en inledande orienterande redogörelse för paramenternas utseende och sättet för deras användning fortsätter boken med ett intressant kapitel med titeln: »Hvad diplomene beretter». Genom testamenten och kyrkoinventarierna får man en mycket god inblick i vad som hörde med till den norska kyrkans skrud i medeltiden. Det äldsta kända norska kyrkoinventariet, från Hålandsdalens kyrka år 1306, ger t.ex. intrycket av mycket rik skrud. Här uppräknas: en mässkjorta med mässhake av »pell» (mönstrat siden) och alla broderier, en annan likadan, en mässhake av kamalot, ett antependium med tvenne underlagskläden, ett handkläde, tre altardukar, av vilka en var broderad; vidare framgår det att hela koret var dubbelt inklätt med vävnader och hela kyrkans klädd med dukar ovanpå simplare underdukar, och dessutom fanns det en fana av siden, två vita björnskin och två svarta. — Magnus Eriksson och hans drottning hade i sitt testamente år 1345 skänkt flere norska kyrkor rika skrudar. Efter drottningens död år 1363 förtecknade man i hennes fatabur förutom en vacker uppsättning mässkläder, dyrbara stoffer och broderier också fin pariser silkestråd och tio dockor grovt silke, vilket ger fru Engelstad anledning att anta, att åtminstone en del av de i testamentet nämnda broderierna måste ha blivit utförda i drottningens egen frustuga.

Som exempel på bevarade mässkläder av det finaste utländska stoff är särskilt anmärkningsvärd en tidig italiensk 1200-tals röd guldbrokad med mönster av två

springande leoparder, ställda symmetriskt med ryggarna mot varandra inom runda medaljonger. Tryckta stoffer, sannolikt av tyskt ursprung, förekomma i Norge samt icke så få mässhakar med broderier, vilka utgått från engelska och tyska verkstäder. De engelska paramenterna har man mestadels funnit i det sydvästliga Norge, däriifrån en livlig handelsförbindelse med England bedrevs över Stavanger.

Också ett antal broderier betecknas som norska arbeten. Dessa äro utförda i ull och lin. Först något senare hade man haft tillgång till importerat silke och gulltråd. Dylika arbeten antas ha blivit utförda i adelns frustugor som t.ex. den omtalade drottning Blankas frustuga på Tönsberghus och i ett par nunnekloster som Gimsøy vid Skien och Munkeliv vid Bergen och dessutom i en verkstad i Trondheim.

Det finns också norska paramenter som visa beröringspunkter med svenska arbeten av Vadstena-skolan. Dessa kunna således ha aktualitet också ur finländsk synpunkt med hänsyn till våra hithörande Nådendals arbeten. Men likheten härvidlag förklarar Helen Engelstad vara uttryck för samstämmighet i tid och för en gemensam konstmiljö. Hon anför som exempel härpå den vackert broderade mässhaken med ett Skanke-vapen från mitten av 1400-talet, som Thor Kielland har bestämt som ett arbete från Munkeliv kloster. Vid sidan av dessa stannar man inför den typisk norska gruppen av 5 mässhakar från Trondheim-verkstaden med säkert tecknade, sparsamt anbragta broderier och djupa färgtoner, vilka ha en mäktig verkan.

Bland de många orsaker som bidragit att starkt decimera det norska beståndet av paramenter, nämner författaren som den viktigaste det sakförhållande, att de äldre paramenterna under det långa skedet av ekonomiskt betryck som följde efter reformationen rentav till stor del slets ut, efter att i flera fall t.o.m. först ha blivit omsydda

Boken avslutas med en katalog omfattande 47 nummer, vilka dock endast utgöra de i texten behandlade sakerna. Arbetet, som har vackert tryck och även i övrigt är smakfullt utstyrt, prydes av ett 70-tal bilder.

Erla Thornam Appelgren.